

## ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ОЦІНКА ВПЛИВУ ЇЇ НА РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОГО АПК

Д.В. Мазур. Київський університет ринкових відносин

© Мазур, Д.В., 2014.

Стаття отримана редакцією 17.10.2014 р.

**Вступ.** Сільське господарство – це ланка ланцюга, швидка модернізація якої може забезпечити підйом всієї економіки. Воно є базовою галуззю, котра сама відтворюється та забезпечує сировиною багато галузей вітчизняної промисловості. Але це можливо лише за достатніх інвестицій і наданні АПК пріоритету розвитку.

Агропромисловий комплекс України являє собою велике міжгалузеве формування, до складу якого входять технологічні та організаційно пов'язані з переробною промисловістю галузі сільського господарства, яке забезпечує його сировиною, промисловість, що виробляє засоби виробництва та виробничо-технічне забезпечення. Важливим інтегруючим фактором, який об'єднує галузі комплексу в єдину цілісну систему, є корисний кінцевий продукт, котрий виробляється переробною промисловістю на заключній стадії технологічного ланцюга.

Агропромислова інтеграція – це база, на якій формуються агропромислові комплекси таксономічного рангу.

Регіональні АПК, що формуються на основі сукупності спеціалізованих продовольчих підкомплексів відповідної території, мають виражений інтегрований характер. У цих комплексах інтеграційні зв'язки тісні та визначаються особливостями сільськогосподарського виробництва й переробної промисловості, функціонуванням усіх сфер АПК на території, які сумлінно використовують землі, знаряддя праці, трудовий потенціал, наявність інфраструктурних об'єктів, котрі тісно пов'язані з виробничою спеціалізацією.

**Огляд останніх джерел досліджень і публікацій.** Актуальну проблему інтеграції та оцінки впливу її на розвиток регіонального АПК досліджувало багато вітчизняних учених: В.В. Зіновчук, Г. Черевко, О. Савицька, Ф. Горбонос, Л. Антонченко, М. Жерноклеєв, С.О. Нікітченко, Л.Г. Чернюк, Т.В. Пепа, Г.О. Мазур, Б.М. Данилишин.

**Постановка мети та завдань.** Метою статті є визначення подальшого розвитку принципів пріоритетної стратегічної концепції територіальної інтеграції:

- спільність природно-ресурсного потенціалу;
- спеціалізація підприємств та їх зв'язки ;
- раціональне поєднання факторів підвищення конкурентоспроможності в комплексі інтегрованих структур, які створюють стійкість галузей АПК.

**Основний матеріал та результати.** Агропромислова інтеграція, тісний взаємозв'язок між її складовими елементами в межах внутрішнього регіонального простору та з іншими регіональними структурами міжрегіонального простору є основою розвитку регіонального АПК.

Інтеграція в регіональних АПК – це база, на якій формуються агропромислові комплекси різного таксономічного рангу, концентрується виробничий потенціал на відповідних територіях, а також просторове розміщення його сільськогосподарських і переробних підприємств [1].

Визначення впливу інтеграційних процесів на регіональний розвиток і регіональний АПК є важливою оцінкою залежності рівня регіонального АПК на основі факторіального аналізу [5].

На сучасному етапі вектор інтеграції України у світове співтовариство вимагає переходу вітчизняного агропромислового виробництва на якісно новий рівень господарювання, формування ринкової технологічної та технічної політики.

Проведення оцінки залежності рівня економічного розвитку регіонального АПК від ступеню і характеру інтеграційних процесів важливо здійснювати у відповідній послідовності з побудовою концептуальної моделі цього процесу (рис.1).

Модель являє собою аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів розвитку регіональних АПК, аналіз розвитку інтеграційних процесів АПК у національний економічний простір та світовий простір, виявлення зв'язку регіонального АПК із загальною інтеграцією [2].

Порівняльний аналіз структури АПК в Україні й інших розвинених країнах свідчить про те, що в цих країнах існує принцип максимального використання продукції, яка виробляється в сільському господарстві. Значна питома вага припадає також на переробку сільськогосподарської сировини, холодильне та таропакувальне господарство, спеціалізований транспорт та реалізацію готової продукції. Низький технічний рівень переробної промисловості України призводить до великих втрат сировини, паливно-енергетичних ресурсів, трудових витрат на виробництво одиниці продукції порівняно з розвиненими країнами.

Щоб змінити ситуацію необхідно переорієнтувати всіх учасників технологічного ланцюга «виробництво – переробка – реалізація готової продукції» на кінцевий результат. Шляхом об'єднання зусиль виробників сировини, переробників, торгівлі, фінансових структур, завдяки їх взаємозацікавленій роботі можна істотно змінити положення в агропромисловому комплексі на краще, використавши, головним чином, усі наявні великі потенціальні резерви.

На сучасному етапі потрібний більш широкий і послідовний розвиток кооперативно-інтеграційних процесів на всіх рівнях управління АПК. Необхідно збільшити кількість інтегрованих структур, частини яких повинні працювати на кінцевий результат. Учені переконані, що сільськогосподарська (обслуговуюча) кооперація є іманентною складовою ринкової економічної системи і важливою інституцією демократичного суспільства [3; 4].

Світовий досвід показує, що там, де переробні підприємства мають стійкий зв'язок із сільськогосподарськими товаровиробниками, збільшується загальна ефективність аграрного виробництва. Це досягається за рахунок зниження затрат на проміжних стадіях технологічного процесу агропромислового виробництва, а також за рахунок більш повного завантаження промислових потужностей. Поряд з іншими успішніше розв'язується і таке важливе завдання, як залучення інвестицій.

За нинішніх умов існує необхідність розвитку агропромислової інтеграції на основі забезпечення технічної, технологічної, економічної єдності та безупинності етапів виробництва, заготівлі, транспортування, зберігання й переробки сільськогосподарської продукції з метою стабілізації агропромислового виробництва та збільшення його економічної ефективності.

Беручи до уваги масштаби території України, існуючий адміністративно-територіальний поділ, доцільним є розгляд обласних АПК, тому що в кожній області сформувався і функціонує комплекс агропромислового виробництва відповідно до природно-економічних умов області та її спеціалізації з урахуванням можливостей міжрайонного обміну продовольчою продукцією. Специфіка розвитку регіональних АПК залежить і визначається: обсягами та масштабами виробництва агропромислової продукції, ступенем участі регіонального АПК у територіальному поділі праці, обсягом увезення й вивезення продовольчої продукції, рівнем територіального зосередження виробництва регіональних АПК, їх територіальною та галузево-функціональною структурою, ступенем задоволення місцевих потреб в агропромисловій продукції, впливом на навколишнє середовище. На основі цього, можливим є виокремлення груп і видів регіональних АПК.

Що ж до регіональних АПК обласного рівня, то тут спостерігається значна територіальна диференціація, яка сягає за інтегральним показником регіональної спеціалізації від 0,43 (Луганська область) до 2,27 (Черкаська область). До АПК з високим рівнем територіального зосередження агропромислового виробництва, які забезпечують потреби населення в продовольчій продукції та мають можливість значну частину вивозити за межі області, належать Черкаська, Вінницька, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Рівненська, Херсонська області.

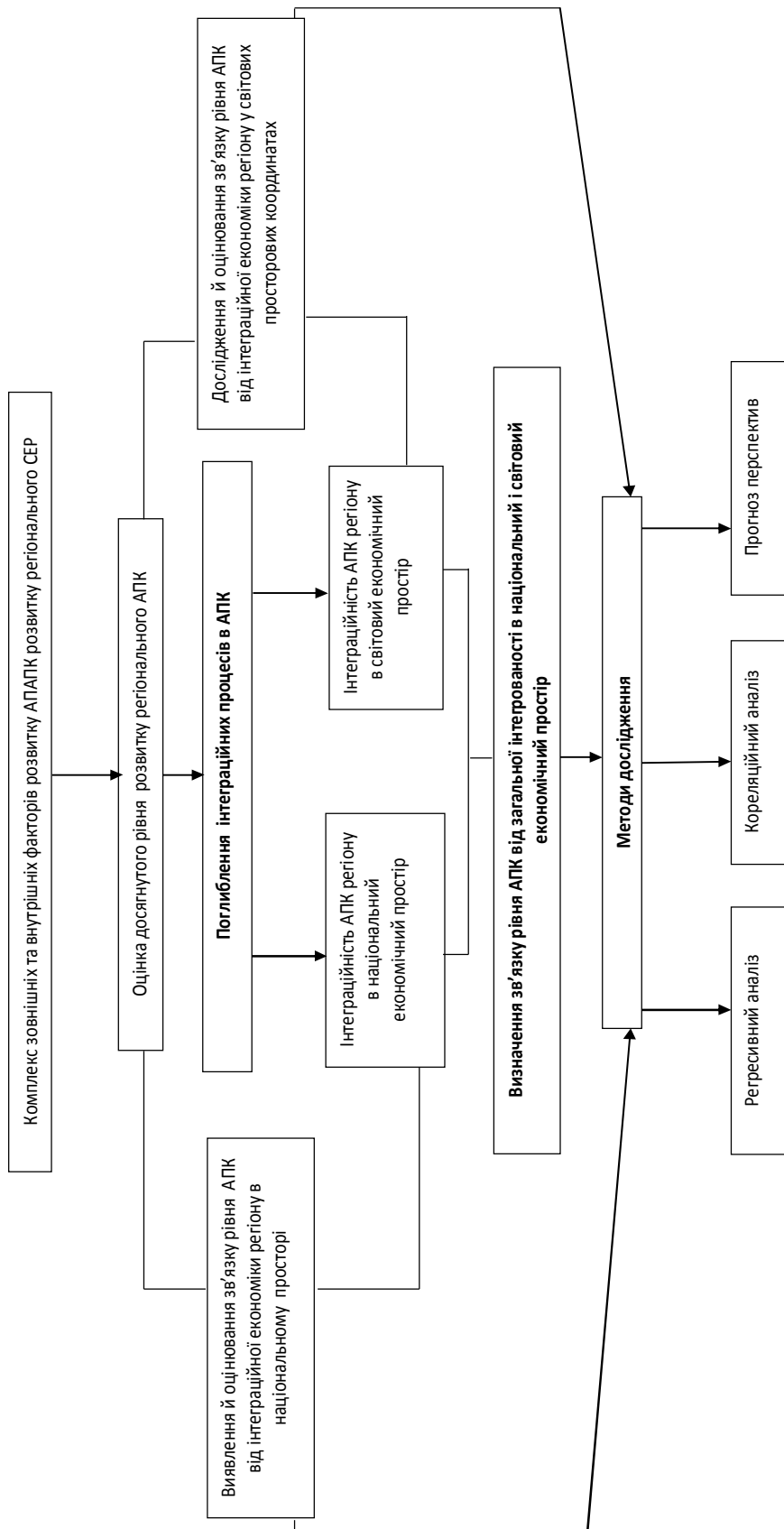


Рис. 1. Оцінка впливу інтеграційних процесів на розвиток регіонального АПК

Рівень розвитку окремих складових сфер регіональних АПК у територіальному розрізі варіює за сировинною ланкою від 0,56 (Луганська область) до 2,00 (Черкаська область), а за переробною – від 0,30 (Луганська область) до 2,54 (Черкаська область). До обласних

регіональних АПК, де в сільськогосподарській ланці рівень регіональної спеціалізації перевищує середній по країні, – Вінницька (1,64), Черкаська (2,00), Кіровоградська (1,96), Полтавська (1,66), Херсонська (1,61), Тернопільська (1,34), Хмельницька (1,32), а також Дніпропетровська, Миколаївська, Сумська, Чернігівська та Чернівецька. Недостатній рівень сировинної сфери порівняно зі ступенем розвитку переробної промисловості спостерігається в Запорізькій, Київській, Харківській і Львівській областях. Стосовно розвитку переробної сфери обласних регіональних АПК, високої концентрації переробних підприємств, то в півтора разу вищий інтегральний показник у цій ланці таких областей як Черкаська (2,54), Київська (2,46), Полтавська (1,70), Харківська (1,61) (табл. 1). Беручи за основу дещо відмінний поділ досліджуваних показників за основними групами, було проведено ранжування регіонів країни за розвитком і просторовою організацією агропромислового виробництва (табл. 2).

Аналіз числових значень інтегрального індексу розвитку агропромислового виробництва та рівня його споживання по території країни свідчить, що в 15-ти обласних регіональних АПК рівень його нижчий за середній по країні (АР Крим, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Луганська, Львівська, Одеська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька), в шести областях він близький до середнього або дещо перевищує його (Кіровоградська, Миколаївська, Полтавська, Харківська, Херсонська Чернігівська) і в чотирьох областях він значно вищий за середній показник по країні ( Черкаська, Вінницька, Київська, Рівненська). Аналогічні відмінності з певними особливостями характерні як для індексу зосередженості агропромислової продукції на території країни, так і для індексу середньодушового її виробництва.

**Таблиця 1**

**Регіональна спеціалізація, просторова локалізація та територіальна структура регіональних АПК**

Район, область	Сировина сфера АПК			Переробна сфера АПК			I інтегрований
	I <sub>лок.</sub>	I <sub>нас.</sub>	I <sub>інт.</sub>	I <sub>лок.</sub>	I <sub>нас.</sub>	I <sub>інт.</sub>	
Україна	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Подільський район	1,35	1,55	1,45	0,99	1,06	1,03	1,24
АР Крим	0,82	0,83	0,83	0,94	0,92	0,93	0,88
Вінницька область	1,47	1,80	1,64	1,23	1,54	1,38	1,51
Волинська область	0,74	1,08	0,91	0,66	0,97	0,82	0,86
Дніпропетровська область	1,17	0,85	1,01	1,08	0,81	0,94	0,97
Донецька область	1,12	0,51	0,82	1,57	0,71	1,14	0,98
Житомирська область	0,62	1,11	0,88	1,46	0,82	1,14	1,00
Закарпатська область	0,82	0,63	0,73	1,51	0,15	1,56	0,78
Запорізька область	0,83	0,95	0,89	1,98	1,13	1,56	1,22
Івано-Франківська область	0,96	0,73	0,84	0,61	0,46	0,54	0,69
Київська область	1,25	0,59	0,89	3,66	1,27	2,46	1,68
Кіровоградська область	1,88	2,03	1,96	0,56	1,05	0,81	1,38
Луганська область	0,60	0,53	0,56	0,32	0,28	0,30	0,43
Львівська область	1,00	0,65	0,82	1,24	0,81	1,03	0,92
Миколаївська область	0,88	1,38	1,13	0,91	1,43	1,17	1,15
Одеська область	0,78	0,82	0,80	0,99	1,05	1,02	0,91
Полтавська область	1,34	1,97	1,66	1,36	2,04	1,70	1,68
Рівненська область	0,77	1,02	0,90	0,36	0,47	0,42	0,66
Сумська область	0,85	1,33	1,09	0,51	0,79	0,65	0,87
Тернопільська область	1,36	1,32	1,34	0,69	0,67	0,68	1,01
Харківська область	1,11	0,65	0,88	1,73	1,49	1,61	1,25
Херсонська область	1,42	1,80	1,61	0,53	1,05	0,79	1,20
Хмельницька область	1,21	1,43	1,32	0,62	0,72	0,67	1,00
Черкаська область	1,79	2,21	2,00	2,27	2,81	2,54	2,27
Чернівецька область	1,38	0,94	1,16	0,37	0,25	0,31	0,74
Чернігівська область	0,68	1,52	1,10	0,64	1,42	1,03	1,07

Отже, діапазон коливань індексу зосередження агропромислового виробництва та індексу середньодушового виробництва агропромислової продукції значний. Саме значні відмінності числових значень цих індексів зумовили доцільність об'єднання регіональних

АПК у групі. Як свідчить аналіз, чим вищий рівень зосередженості агропромислового виробництва, тим більша насиченість регіону продовольчою продукцією.

**Таблиця 2**

**Поділ регіонів АПК за показниками на групи**

Група (Україна – 1,00)	Кількість областей		Області	
	Індекс зосередженості агропромислового виробництва, I <sub>зос.</sub>	Індекс середньодушового виробництва а/п продукції, I <sub>вир.</sub>	I <sub>зос.</sub>	I <sub>вир.</sub>
I група – до 0,95	13	13	АР Крим Волинська Донецька Житомирська Запорізька Закарпатська Луганська Ів.-Франківська Київська Одеська Рівненська Львівська Харківська	АР Крим Вінницька Дніпропетровська Закарпатська Ів.-Франківська Кіровоградська Луганська Рівненська Сумська Тернопільська Херсонська Хмельницька Чернівецька
II група – 0,96 – 1,05	1	3	Дніпропетровська	Львівська Одеська Чернігівська
III група – 1,06 – 1,50	7	4	Вінницька Миколаївська Сумська Хмельницька Тернопільська Чернівецька Чернігівська	Вінницька Донецька Житомирська Миколаївська
IV група – 1,51 – 2,00	3	3	Кіровоградська Полтавська Херсонська	Запорізька Полтавська Харківська
V група – понад 2,00	1	2	Черкаська	Київська Черкаська

**Висновки.** У наукових дослідженнях із цієї тематики отримали подальший розвиток принципи пріоритетної стратегічної концепції територіальної інтеграції: спільність природно-ресурсного потенціалу, спеціалізація підприємств, економічні зв'язки. Рациональне поєднання факторів підвищення конкурентоспроможності в комплексі з перевагами інтегрованих структур створюють передумови абсолютної стійкості галузей АПК по відношенню до зовнішнього середовища та дозволяють максимально реалізувати виробничий потенціал.

Створення об'єднуючих структур з метою підвищення ефективності відбувається не на основі зацікавленості окремих учасників в об'єднанні, а на загальних інтересах всієї інтегрованої системи. Переробні промислові підприємства, які мають інформацію про потреби споживача, часто стають базовими суб'єктами агропромислової інтеграції. Тому потрібна обов'язкова участь в інтеграційних структурах переробних підприємств.

Об'єктивною основою агропромислової інтеграції є високий рівень виробничих сил, розвиток суспільного поділу праці, розширення взаємозв'язку сільського господарства з іншими сферами економіки. Прискорення науково-технічного прогресу вносить зміни в традиційні функції сільського господарства. Розвиваються зв'язки сільського господарства з похідними від нього галузями, які зайняті доведенням продукції до споживача. У результаті збільшується залежність кожної ланки в ланцюгу виробництва кінцевих продуктів.

Інтеграція є одним з основних факторів зниження трансакційних витрат, що сприяє раціональному використанню ресурсів економіки та підвищенню ефективності виробництва.

**ЛІТЕРАТУРА:**

1. Нікітченко С.О. Концентрація та поглиблення інтеграційних процесів в агропромисловому комплексі/ С.О. Нікітченко // Економіка АПК. – 2011. – №У 1. – С. 77 – 83.

2. Антонченко Л. Методика інтегральної рейтингової оцінки комплексного розвитку районних АПК / Л. Антонченко, М. Жерноклєєв // Економіка України. – 2006. – № 8. – С. 61 – 66.

3. Зіновчук В.В. Кооперативна ідея в сільському господарстві України і США / В.В. Зіновчук. – К.: Логос, 1996. – 224 с.

4. Черевко Г. Фермерська кооперація в розвинутих країнах / Г. Черевко, Ф. Горбонос, О. Савицька // Економіка України. – 1994. – № 11. – С. 69 – 74.

5. Чернюк Л.Г. Регіональний АПК: проблеми та перспективи розвитку / Л.Г. Чернюк, Т.В. Пепа, О.В. Мазур. – ПП Балюк І.Б. – Вінниця, 2014. – 320 с.

УДК 334.012.82: 339.13.01

**Мазур Дмитро Васильович**, магістр. Київський університет ринкових відносин. **Проблеми інтеграції та оцінка впливу її на розвиток регіонального АПК.** Визначено подальший розвиток принципів пріоритетної стратегічної концепції територіальної інтеграції, розкрито суть агропромислової інтеграції, на якій формуються агропромислові комплекси. Визначено вплив інтеграційних процесів на регіональний розвиток і регіональний АПК. Оцінено залежність рівня економічного розвитку регіонального АПК від ступеня і характеру інтеграційних процесів. Розроблено модель оцінювання інтеграційних процесів на розвиток регіонального АПК.

**Ключові слова:** інтеграція, міжгалузеве формування, інтеграційні процеси, агропромислова інтеграція, інтегрований характер, інтеграційні зв'язки, індустріалізація виробництва.

УДК 334.012.82: 339.13.01

**Мазур Дмитрий Васильевич**, магистр. Киевский университет рыночных отношений. **Проблемы интеграции и оценка влияния ее на развитие регионального АПК.** Определено дальнейшее развитие принципов приоритетной стратегической концепции территориальной интеграции, раскрыта суть агропромышленной интеграции, на которой формируются агропромышленные комплексы. Определено влияние интеграционных процессов на региональное развитие и региональный АПК. Оценена зависимость уровня экономического развития регионального АПК от степени и характера интеграционных процессов на развитие регионального АПК.

**Ключевые слова:** интеграция, межотраслевое формирование, интеграционные процессы, агропромышленная интеграция, интегрированный характер, интеграционные связи, индустриализация производства.

UDC 334.012.82: 339.13.01

**Dmytro M. Mazur**, master, Kyiv University of Market Relations. **Problems of integration and assessment of its influence on the regional AIC development.** The article highlights the essence of the agro-industrial integration, which is the basis for various taxonomic range agro-industrial complexes (AIC) to be formed, and which peculiarity is considerable concentration of production potential on the related territories, as well as large space location of its farming and processing enterprises.

**Keywords:** integration, inter-branch formation, integration processes, agro-industrial integration, integrated nature, integration links, production industrialization